

LIETUVOS KAIMO TURIZMO VERSLO POKYČIAI IR JŲ PRIEŽASTYS

Adelė Astromskienė

Lietuvos žemės ūkio universitetas

Kaimo turizmo kaip alternatyvios žemės ūkio verslui, veiklos spartaus augimo priežasčių Lietuvoje analizė įgalina kaimo turizmo verslininkų sukauptą patirtį pritaikyti plėtojant kitas alternatyvias ūkininkavimui veiklas kaimo vietovėse.

Straipsnio tikslas – apibendrinus ES ekonominės paramos priemonių poveikį Lietuvos kaimo turizmo verslo plėtrai susisteminti kaimo turizmo verslo plėtrą Lietuvoje įtakojušias priežastis. Straipsnyje kaimo turizmas analizuojamas kaip socialinis ekonominis reiškinys sąsajose su Lietuvos ekonomine būkle bei SAPARD ir ES struktūrinių fondų parama. Straipsnyje susistemintos 2000–2008 m. Lietuvos kaimo turizmo verslo pokyčius įtakojušios priežastys, sudarytas chronologinis įvykių aprašas, kuris gali būti naudojamas ne tik rengiant metodinę mokomąją medžiagą kaimo turizmo vadybos studijoms, bet ir pagrindu kitiems giluminiais tyrimams.

Raktiniai žodžiai: ekonominė veikla, ES, kaimo turizmas, parama, poilsis, pramogos, verslas.

Įvadas

Stebint ir analizuojant pastarojo dešimtmečio Lietuvos kaimiškoje erdvėje vykstančius ekonominius procesus, pastebimi ženklūs pokyčiai ne tik tradiciniame žemės ūkio veikla užsiimančių subjektų veikloje, bet ir kitose kaimo veiklose: ekologiniame ūkininkavime, amatininkų, kaimo verslų plėtroje. Vienas iš ryškiausiai veiklos apimtimis Lietuvos kaimiškoje erdvėje išaugusių veiklų yra kaimo turizmas. Įvertinant tai, kad Lietuvos integracijos į Europos Sąjungos (ES) laikotarpiu tiesiogiai kaimo turizmo veiklai paremti skirta vos 1 proc. kaimo plėtros paramai skirtų lėšų, o šios veiklos apimtys 1999–2008 m. laikotarpyje išaugo beveik 10 kartų verčia detaliau gilintis į šio verslo mašto pokyčius įtakojušias priežastis.

Kaimo turizmo verslo plėtros tendencijas įvairiais aspektais ir jas įtakojušias priežastis atskirais laikotarpiais yra tyrę nemažai Lietuvos mokslininkų iš įvairių mokslo institucijų (Damulienė A. – MRUNI, Gargasas A., Ramanauskienė J. ir Rukuižienė R. – LŽŪU, Kšivickienė D., Ribašauskienė E. ir Naujokienė R. – LAEI, Žalys L. ir Žalienė I. – ŠU, Žilinskas V. J. ir Maksimenko M. – KU ir kt.), tačiau pasigendama sisteminio požiūrio į kaimo turizmo verslo pokyčius, vykusius ne tik Lietuvos integracijos į ES laikotarpiu, bet ir vėliau. Tyrimo temos aktualumas grindžiamas kaimo turizmo verslo, kaip alternatyvios žemės ūkio verslui, veiklos spartaus augimo patirties analize ir jos pritaikymo galimybių paieška kitoms alternatyvioms ūkininkavimui veikloms plėtoti kaimo vietovėse.

Straipsnio tikslas – susisteminti kaimo turizmo verslo plėtrą Lietuvoje įtakojusias priežastis pateikti kaimo turizmo raidos Lietuvoje chronologiją vadybos studijoms ir tolesnių tyrimų programoms.

Tyrimo objektas – ES paramos Lietuvos kaimo turizmo plėtrai priemonės, dalykas – Lietuvos kaimo turizmo verslo pokyčiai.

Tyrimo metodika. Moksliniuose tyrimuose kaimo turizmo veikla, jos pokyčius įtakojantys veiksniai Lietuvoje dažniausiai tyrinėjami dviejuose kontekstuose – kaip viena iš turizmo formų (Žalys, 2006; Damulienė, 2006), arba kaimo turizmą traktuojant viena iš diversifikuotų verslo kaime formų (Kšivickienė, 2007; Astromskienė, 2004). Pastarasis kontekstas įgalina kaimo turizmo veiklą nagrinėti įvairiais aspektais – socialiniais, verslinės veiklos efektyvumo, verslumo, paslaugų kokybės vadybos ir kt.

Straipsnio metodologinis pagrindas – holistinis požiūris į kaimo turizmo verslą, traktuojant jį kaip vieną iš kaimo vietovėje gyvenančių žmonių alternatyvų žemės ūkio produktų gamybos ir perdirbimo verslui įtakojamą ne tik visuotinių globalizacijos, bet ir lokalių veiksnių, įtakojančių Lietuvos ūkio ekonomikoje vykstančius procesus. Statistiniai duomenys apdoroti naudojantis sisteminimo, loginės analizės, kriterijų reikšmingumo bei apibendrinimų metodais.

Dešimties metų laikotarpio kaimo turizmo verslo pokyčių Lietuvoje ir jų priežasčių tyrimas priskiriamas kokybinių veiklos tyrimų sričiai. Kaimo turizmo verslo pokyčių raidai susisteminti panaudotas biografinis metodas, kuris, pasinaudojant išvalgų požiūrius įgalino įvardyti bei susisteminti dešimties metų laikotarpio įvykius kaimo turizmo srityje. Antrinių šaltinių statistiniai duomenys apdoroti naudojantis sisteminimo, loginės analizės, kriterijų reikšmingumo bei apibendrinimų metodais.

Lietuvos kaimo turizmo raida

Kaimo turizmo, kaip ekonominio, socialinio reiškimo raida Lietuvoje nagrinėtina keliais aspektais. Kaimo turizmo kaip socialinio reiškimo ir ūkininkavimui alternatyvios veiklos pradžia Lietuvoje laikytini 1994 m., kai Lietuvos ūkininkų Sąjunga inicijavo pirmuosius konsultacinius projektus su Skandinavijos šalimis poilsio kaime organizavimo bei kaimo turizmo plėtros klausimais.

Kaimo turizmo, kaip ekonominės veiklos kaime pradžia laikytini 1997 m., pirmiesiems poilsio paslaugų teikėjams susibūrus į Lietuvos kaimo turizmo asociaciją, kuri nedelsiant be savo narių konsultavimo ir mokymo ėmėsi aktyvios poilsio kaime paslaugų populiarinimo veiklos. Per 10 Asociacijos, kurios steigėjai buvo 7 kaimo turizmo verslininkai, gyvavimo metų, jos narių skaičius išaugo daugiau kaip 100 kartų. Šiuo metu Asociacija vienija apie 800 narių.

Kaimo turizmo verslinės veiklos pradžią davė 1998 m. LR Seimo priimta turizmo įstatyme įteisinta kaimo turizmo veikla bei atitinkami poįstatyminiai aktai, reglamentuojantys kaimo turizmo paslaugų kokybę, kas paskatino spartesnę kaimo

turizmo plėtrą. Straipsnio autorės ilgamečiai kaimo turizmo raidos stebėjimai susiteminti 1 lentelėje.

1 lentelė. Kaimo turizmo etapai Lietuvoje

Laikotarpis	Esminiai bruožai
1994–1998 m.	Kaimo gyventojų informavimas apie kaimo turizmo verslo galimybes, teisinės bazės formavimas
1998–2000 m.	Poilsio kaime paslaugų paklausos formavimas, kaimo turizmo verslinės veiklos pradžia
2000–2002 m.	Formalaus suaugusiųjų mokymo kaimo turizmo srityje sukūrimas, ekonominis verslo skatinimas
2002–2006 m.	Valstybės parama paklausos formavimui, SAPARD, ES struktūrinių fondų, programos parama tiesioginėms investicijoms, kaimo turizmo verslininkų profesiniam mokymui, kaimo turizmo verslo masto augimas
nuo 2007 m.	Lietuvos kaimo turizmo paslaugų populiarinimas užsienio rinkose, paslaugų bei pramogų įvairinimas, konkurencingumo skatinimas

Kaimo turizmo paslaugų paklausos formavimas Lietuvoje pradėtas drauge su kaimo gyventojų informavimu apie verslo galimybes. Pirmąjį poilsio kaime paslaugų katalogą Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba išleido 1997 m., pateikdama informaciją apie poilsio paslaugas bei pramogas 34 Lietuvos sodybose. Vėlesni kaimo turizmo raidos laikotarpiai sutapo su Lietuvos pasirengimu narystei ES laikotarpiu bei priedo Lietuvos ekonominės plėtros skatinimui panaudojimu.

Lietuvos kaimo turizmo verslo pokyčiai šalies ekonomikos kontekste

Analizuojant ES paramos Lietuvos kaimo plėtrai 2000–2007 laikotarpiu rezultatus, dažniausiai kalbama apie pokyčius žemės ūkio produktų gavybos ir žuvininkystės sektoriuose. Daugelyje mokslo ir žiniasklaidos publikacijų kaimo infrastruktūros ir kaimo turizmo plėtra siejama su kaimo žmonių pajamingumo ir užimtumo didinimu. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2008 m. pabaigoje Lietuvoje įregistruota 632 kaimo turizmo sodybos (Lietuvos..., 2008). Lietuvos kaimo turizmo asocijos kataloguose 2008 m. apie teikiamas paslaugas skelbėsi 575 sodybų šeiminkai (Atostogos..., 2008). Lyginant šiuos duomenis su 2000 m. kaimo turizmo verslininkų skaičiumi, kai kaimo turizmo paslaugas teikė vos 65 sodybos visoje Lietuvoje, kaimo turizmo verslo apimtys per pastaruosius 8 metus išaugo apie 10 kartų.

Tačiau atliekant išsamią kaimo turizmo paslaugų pasiūlos pokyčių analizę, pastebima, kad dažniausiai ir naujai kaimo turizmo verslą pradedančios sodybos apsiriboja tradicinių poilsio kaime paslaugų pasiūla: pirtis, sauna, žvejyba, pasivažinėjimai dviračiais, sporto bei vaikų žaidimo aikštelėmis. Iki 2002 m. Lietuvos kaimo turizmo asociacijos išleistuose kataloguose informuojama ir apie grybavimo ir uogavimo paslaugas, vėliau informacijos apie jas mažėja. Lietuvai tapus ES nare ir kaimo turizmo verslininkams pasinaudojus SAPARD parama kaimo

turizmo verslo verslui plėtoti, 2004–2008 m. laikotarpiu naujosios ir paramą gavusios sodybos siūlo konferencijų ir renginių organizavimo paslaugas.

Analizuojamu pastarųjų dešimties metų laikotarpiu aktyvių ir pasyvių poilsio kaimo turizmo sodybose paslaugų santykis iš esmės nesikeitė – 2/3 visų paslaugų sudaro pasyvios poilsio gamtinėje erdvėje paslaugos. Šie kaimo turizmo verslo apimčių ir paslaugų pasiūlos apibendrinimai suteikia galmybę teigti, kad Lietuvos gyventojai bei užsienio svečiai turi tik poilsio vietos kaimo vietovėje, o ne paslaugų pasirinkimo galimybes.

Atlikus kaimo turizmo paslaugų kainų pokyčių 2000–2008 m. laikotarpyje analizę, pastebimos kelios tendencijos. Pirma, poilsio paslaugų kaimo turizmo sodybose kainų lygį įtakoja ne paslaugų skaičius, bet sodybos komfortiškumas, t. y. investicijos į sodybos įrangą ir gerbūvį (2 lentelė).

Antra, didėja to paties komfortiškumo lygio kaimo turizmo sodybose kainų diapazonas. Analizuojant Lietuvos kaimo turizmo asociacijos kataloguose pateiktą informaciją apie poilsio paslaugas kaimo turizmo sodybose ir jų kainas, pastebėta, kad yra sodybų, kuriose 1 vietos kaina siekia 350–400 Lt, tačiau ir aukščiausios – 4 gandrų komfortiškumo kategorijos sodybose yra vietų, kurių kaina vos 10 Lt, pvz., Sodyba „Karpynė“ (Atostogos..., 2008).

2 lentelė. Vidutinės kaimo turizmo paslaugų kainos Lietuvos rinkoje, Lt

Komfortiškumo kategorijos (gandrų sk.)*	Metai		
	2000	2004	2008
1	20–60	15–45	25–50
2	25–75	25–50	30–50
3	25–100	35–100	30–100
4	40–100	40–100	80–250

*Komfortiškumo kategorijomis klasifikuojamos tik sodybos – Lietuvos kaimo turizmo asociacijos narės

Analizuojant nacionalinės mokėjimų agentūros duomenis apie paramos gavėjus ir informaciją apie poilsio paslaugų kainas jų sodybose, pastebėta, kad parama panaudojama aukščiausio komfortiškumo sodyboms kurti. Jose paslaugų kainos turi tendenciją didėti.

Trečia, kaimo turizmo paslaugų kainų lygį įtakoja paklausa. Aukšto komfortiškumo su geru aptarnavimu sodybų paklausa nuolat auga. Tai galima susieti su gyventojų pajamingumu ir poilsui bei pramogoms skiriama pajamų dalimi. Statistikos departamento duomenimis, per pastaruosius dešimt metų vidutinis darbo užmokestis padidėjo nuo 778,1 Lt (1997 m.) iki 2236,0 Lt – 2008 m. II ketv. Didesnės gyventojų pajamos lėmė vartojimo išlaidų padidėjimą, o tuo pačiu daugiau lėšų skiriam laisvalaikiui, kultūrai, kelionėms. namų ūkių išlaidos, skirtos viešbučiams, kavinėms, restoranams bei poilsui 2000 m. sudarė 32,8 Lt, skaičiuojant vienam namų ūkio nariui, o 2007 m.– 53,7 Lt, t. y. beveik dvigubai daugiau nei prieš septynis metus, kai prasidėjo kaimo turizmo sodybų ir jose siūlomų paslaugų augimas. Vadinasi, Lietuvos gyventojai pajėgesni pirkti brangesnes poilsio paslaugas,

tačiau jas nebūtinai perka Lietuvos kaimo turizmo sodybose. Statistikos departamento duomenimis, 2000–2008 m. išvykstančiųjų Lietuvos turistų skaičius mažai kito (2000 m. į užsienį Lietuvos gyventojai vyko 3,63 mln. kartų, panašiai ir 2007 m.), tačiau Lietuvos banko duomenimis lietuviai užsienyje per visus 2007 m. išleido beveik 2,88 mlrd. litų, tai tris kartus daugiau nei per 2000 m. (apie 0,9 mlrd. Lt) (Lietuvos..., 2008). Šie duomenys įgalina teigti, kad lietuviai ieško įdomių pramogų ir turiningo poilsio bei pasirenkę už kokybiškas poilsio paslaugas mokėti. Siaura poilsio bei pramogų pasiūla Lietuvos kaimo turizmo sodybose verčia potencialius sodybų poilsiautojus ieškoti turiningo poilsio kitose šalyse.

Tiesioginėms investicijoms kaimo turizmo verslo plėtrai teko mažiau nei 1 proc. visų SAPARD projektams skirtų lėšų arba beveik trečdalis visų Ekonominės veiklos plėtrai ir alternatyvių pajamų skatinimui skirtų lėšų (3 lentelė).

3 lentelė. Ekonominės veiklos plėtros ir alternatyvių pajamų skatinimo parama pagal prioritetus (Struktūrinė..., 2008)

Paramos prioritetai	Paramos gavėjai, vnt.	Suma, tūkst. Lt	Struktūra, proc.	
			Paramos gavėjų	Investicijų
Netradicinių ž. ū. produktų gamyba	8	5,08	15,4	14,9
Kaimo turizmas ir poilsio paslaugos	17	6,21	32,7	18,2
Paslaugos ir kitos veiklos	27	22,86	51,9	66,9
Iš viso	52	34,15	100	100

Rengiant šios krypties prioritetinius sektorius tikėtasi, kad programa paskatins naujų verslų kaimiškuose regionuose kūrimąsi, kur kaimo turizmas būtų pagrindinis elementas. Tikėtasi, kad ir Lietuvoje, kaip ir kitose Europos šalyse, kur kaimo turizmas yra pagrindinis namų ūkio pajamų šaltinis, šio verslo plėtra sukurs papildomos naudos šaltinius iš padidėjusios vietinių produktų gamybos. Tačiau SAPARD patirtis parodė, kad šios SAPARD krypties įgyvendinimas netapo kaimo gyventojų užimtumo ir pajamingumo problemų sprendimo būdu. Iš dalies tik paaštrino nedarbo ir darbo vietų kūrimo problemą. Nors daugiausiai projektų buvo pateikta kaimo turizmo sektoriuje, tačiau SAPARD paramos dėka daugiausia darbo vietų sukurta kituose sektoriuose. Kaimo turizmo verslo plėtra dažniausiai apsiribojo šeimos verslu ir darbo vietomis šeimos nariams. Nacionalinės mokėjimų agentūros duomenimis, daugiau kaip du trečdaliai visų gautų ir užregistruotų kaimo turizmo sektoriui paraiškų paramai gauti buvo atmesta. Didžioji jų dalis atmesta dėl projekto neatitikimo programos reikalavimams, dalis dėl nepakankamų ekonominio gyvybingumo rodiklių lygio. Atmesti prašymai atspindi faktą, kad konsultavimo tarnybos nebuvo pajėgios patenkinti potencialių paramos gavėjų reikalavimų, suteikti jiems profesionalias konsultacijas.

SAPARD programos paramos priemonės buvo nutrauktos Lietuvai įstojus į ES. Lietuvai, tapusiai ES nare, atsivėrė realios galimybės pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama kaimo plėtrai bei žuvininkystei ir taip kartu su visomis ES valstybėmis narėmis siekti vieno svarbiausių ES tikslų – ekonominės ir socialinės sanglaudos.

2004–2006 m. laikotarpiu Lietuvai parama iš struktūrinių fondų buvo skiriama pagal Lietuvos bendrąjį programavimo dokumentą (BPD). Kaimo plėtrai ir Žuvininkystei BPD išdėstytoje strategijoje išskirti 4 prioritetai, pagal kurių buvo numatyta skirti apie 660 mln. Lt iš Europos Žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo Orientavimo dalies, Žuvininkystės orientavimo finansinės priemonės bei LR lėšų. Iš šių lėšų per du metus 57 kaimo turizmo objektams (3,2 proc. pareiškėjų) skirta 53 mln. Lt tiesioginėms investicijoms, t. y. 7,7 proc. paramos programoje paskirstytų lėšų (4 lentelė).

4 lentelė. ES struktūrinių fondų parama Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtrai 2004–2006 m. (Struktūrinė..., 2008)

Eil. Nr.	Priemonė	Skirta paramos lėšų 2004–2006 m., tūkst. Lt	Pasirašytos sutartys	
			vnt.	Suma, tūkst. Lt
1.	Investicijos į žemės ūkio valdas	293,520	650	313,156
2.	Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas	55,809	675	55,723
3.	Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas	94,052	36	93,654
4.	Žemės ūkio vandentvarka	54,461	36	55,113
5.	Žemės sklypų perskirstymas	2,612	14	2,622
6.	Konsultavimo paslaugos ūkiams	7,051	11	6,592
7.	Žemės ūkio ir artimų ekonominės veiklos sektorių įvairinimas	10,657	16	13,495
8.	Kaimo turizmo ir amatų skatinimas	54,409	57	53,381
9.	Miškų ūkis	19,203	75	20,497
10.	LEADER+ pobūdžio priemonės veikla „Ilgūdžių įgijimas“	8,793	118	8,685
11.	Mokymas	3,044	40	2,801
	Iš viso	603,610	1728	625,719

2004–2006 m. nacionalinei mokėjimo agentūrai buvo pateikta 118 paraiškų kaimo turizmo ir amatų skatinimui skirtai paramai gauti, tačiau 61 paraiška buvo atmesta. Tai sudarė 17,5 proc. visų atmestų paraiškų. Iš viso atmesta apie 16 proc. gautų paraiškų.

Įvairių Lietuvos regionų kaimo turizmo verslininkai ne vienodai aktyviai dalyvavo SAPARD ir ES struktūrinių fondų paramos programose. Jei Lietuvos integracijos laikotarpiu aktyviausi buvo Kauno ir Utenos kaimo turizmo verslininkai, tai apie 33 proc. struktūrinių fondų paramos skirtos kaimo turizmo plėtrai teko Vilniaus apskrčiai. Nacionalinės mokėjimo agentūros duomenimis, kaimo turizmo plėtrai paraiškų iš SAPARD lėšų nepateikė Alytaus ir Marijampolės apskričių verslininkai, o iš Panevėžio ir Telšių apskričių buvo gauta po vieną paraišką paramai gauti.

2004–2006 m. laikotarpiu struktūrinių fondų paramai gauti teikė visų apskričių verslininkai. Analizuojant atskirų apskričių verslininkų aktyvumą teikiant paraiškas kaimo turizmo veiklai plėtoti, pastebėtos tokios tendencijos:

- mažiau aktyvūs buvo tų apskričių verslininkai, kur SAPARD laikotarpiu parama nebuvo teikta arba atmesta dauguma paraiškų (pvz., iš Tauragės apskrityje gautų 6 paraiškų, parama suteikta tik vienam pareiškėjui, Utenos apskrityje gavus 11 paraiškų finansavimas skirtas 5 pareiškėjams);

- ES struktūrinių fondų paramai gauti pateikti didesni projektai. Jei SAPARD laikotarpiu vidutinė prašoma parama, tenkanti vienai paraiškai sudarė apie 320 tūkst. Lt, tai 2004–2006 m. laikotarpiu vienam pareiškėjui vidutiniškai skirta per 900 tūkst. Lt.

Investicijos kaimo turizmo plėtrai pagerino kaimo turizmo paslaugų infrastruktūrą, poilsio ir rekreacinių paslaugų pasiūlą. Analizuojant Lietuvos kaimo turizmo asociacijos duomenis, nustatyta, kad daugelis sodybų, pasinaudojusių ES finansine parama išvengia su metų laikais susijusio sezoniškumo – sodybose gausu pramogų bei poilsiautojų ir žiemą ir vasarą.

Kaimo turizmo verslo plėtrai skirta ir netiesioginė parama: konsultavimo paslaugos, sodybų šeimininkų mokymai, kurie įgalino pagerinti aptarnavimo kokybę, įdiegti informacines vietų rezervavimo sistemas, atsirado daugiau sodybų, gebančių aptarnauti užsienio poilsiautojus.

Apibendrinant ES paramos įtaką Lietuvos kaimo turizmo plėtrai, pastebėtina, kad šalyje susiformavo savitas kaimo turizmo paslaugų modelis užimantis svarbią vietą rekreacinių paslaugų rinkoje.

Išvados

1. Kaimo turizmo, kaip ekonominio, socialinio reiškinių Lietuvoje plėtra apima keletą raidos laikotarpių, išsiskiriančių plėtros kryptimis bei tempais.

2. Kaimo turizmas Lietuvos integracijos į ES laikotarpiu buvo viena iš sparčiausiai besivystančių alternatyvių žemės ūkiui kaimo veiklų. Per 1999–2008 m. laikotarpį šio verslo apimtys išaugo beveik 10 kartų.

3. Viena iš reikšmingų kaimo turizmo plėtrą įtakojuusių priežasčių Lietuvai įstojus į ES – ES finansinė parama, kuria analizuojamu laikotarpiu pasinaudojo 18 proc. visų kaimo turizmo sodybų.

4. ES ir nacionalinės tiesioginės bei netiesioginės paramos priemonių panaudimas turėjo esminę įtaką turizmo paslaugų ne tik pasiūlos, bet ir paklausos augimui: vidutinis kaimo turizmo sodybų užimtumas padidėjo nuo 13 iki 60 proc. ir šiuo metu lenkia viešbučių užimtumo rodiklius.

5. Sudarytas svarbiausių kaimo turizmo įvykių raidos Lietuvoje aprašas gali būti naudojamas rengiant mokomąją metodinę medžiagą kaimo turizmo vadybos studijoms ir rengiant tolesnių tyrimų programas.

Literatūra

1. Apgyvandinimo įmonių statistika. – http://www.tourism.lt/turizmo_statistika.php [2009 01 25].
2. Astromskienė, A., Sirusienė, R. (2004). SAPARD įtaka ekonominės veiklos plėtrai ir alternatyvių pajamų skatinimui kaimo turizmo versle. (Studija). – Kaunas: Lietuvos kaimo turizmo asociacija.
3. Atostogos kaime. (2008). – <http://www.atostogoskaime.lt> [2008 01 25].
4. Damulienė, A. (2006). Kaimo turizmas: definicija ir plėtra Lietuvoje // Interational Conference „Business development possibilities inthe new European area“. Scientifics proceedings. 21–22 September. – Vilnius: Vilnius University.
5. Kšivickienė, D., Ribašauskienė, E. (2007). Ūkinės veiklos įvairinimo kaime sociologinis vertinimas // Žemės ūkio mokslai. T. 14. Priedas. – Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla.
6. Lankytojų srautai. – <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp> [2008 09 10].
7. Lietuvos turizmo būklės 2007 m. I–IV ketv. apžvalga. – http://www.tourism.lt/turizmo_statistika/apzvalgos.php [2008 12 04].
8. Ramanauskienė, J., Gargasas, A. (2007). Kokybės aktualumas kaimo turizmo verslo vadyboje // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. 10 (3). – Kaunas: LŽŪU Leidybos centras.
9. Struktūrinė parama. – <http://parama.nma.lt> [2008 12 05].
10. Žalys, L. Žalienenė, I., Ižodaitė, I. (2006). Characteristics Lithuania Rural Tourism and its Development Policy // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 7(2). – Šiauliai: Šiaulių universitetas.
11. Žilinskas, V. J., Maksimenko, M. (2008). Kaimo turizmo darnios plėtros perspektyvos // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. 13 (2). – Kaunas: Spalvų kraitė.

RESULTS OF EU SUPORT ON THE DEVELOPMENT TRADE OF COUNTRYSIDE TOURISM

Adelė Astromskienė

Lithuanian university of agriculture

Summary

Countryside tourism was one of the fastest developing alternatives to agricultural activities in Lithuania during the integration process into EU. During the period of 1999–2008 the volume of this business increased nearly 10 times; 18 percent of countryside tourism farmsteads assimilated the financial support of EU SAPARD and structural funds. The demand for countryside tourism services has also increased significantly: average occupation of countryside farmsteads increased from 13 to 60 percent, at present it out competes occupational indicators of hotels.

Keywords: activities, business, countryside tourism, EU, recreation, services, support.